

EUROPEES PARLEMENT

1999

2004

Zittingsdocument

DEFINITIEVE VERSIE
A5-0296/2000

16 oktober 2000

VERSLAG

over de mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement over "Samenwerking met ACS-landen die bij gewapende conflicten betrokken zijn"

(COM(1999) 240 – C5-0115/1999 – 1999/2118(COS))

Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid

Rapporteur: Johan Van Hecke

Rapporteur voor advies*

Nelly Maes

(*Procedure Hughes)

INHOUD

	Blz.
PROCEDUREVERLOOP	4
ONTWERPRESOLUTIE	6
TOELICHTING	14
ADVIES VAN DE COMMISSIE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING*	23

(*Procedure Hughes)

PROCEDUREVERLOOP

Bij schrijven van 20 mei 1999 deed de Commissie haar mededeling "Samenwerking met ACS-landen die bij gewapende conflicten betrokken zijn" (COM(1999) 240 – 1999/2118(COS)) toekomen aan het Parlement.

Op 1 december 1999 gaf de Voorzitter van het Parlement kennis van de verwijzing van deze mededeling naar de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid als commissie ten principale en naar de Commissie ontwikkelingssamenwerking als medeadviserende commissie (C5-0115/1999).

Op 17 december 1999 deelde de Voorzitter mede dat dit verslag volgens de procedure Hughes moest worden opgesteld door de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid en de Commissie ontwikkelingssamenwerking.

De Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid benoemde op haar vergadering van 11 januari 2000 Johan Van Hecke tot rapporteur.

De commissie behandelde de mededeling van de Commissie en het ontwerpverslag op haar vergaderingen van 23 mei, 12 juli en 10 oktober 2000.

Op laatstgenoemde vergadering hechtte zij met met algemene stemmen haar goedkeuring aan de ontwerpresolutie.

Bij de stemming waren aanwezig: Elmar Brok (voorzitter), Baroness Nicholson of Winterbourne, William Francis Newton Dunn en Catherine Lalumière (ondervoorzitters), Johan Van Hecke (rapporteur), Sir Robert Atkins (verving Silvio Berlusconi), Alexandros Baltas, Bastiaan Belder, Emma Bonino, Andre Brie, Gunilla Carlsson, Maria Carrilho (verving Sami Nair), Daniel Marc Cohn-Bendit, Rosa M. Díez González, Andrew Nicholas Duff, (verving Pere Esteve), Pernille Frahm (verving Luigi Vinci), Michael Gahler, Jas Gawronski, Vitaliano Gemelli (verving Gerardo Galeote Quecedo), Alfred Gomolka, Bertel Haarder, Klaus Hänsch, Magdalene Hoff, Efstratios Korakas, Alain Lamassoure, Leyhun (verving Elisabeth Schroedter), Linda McAvan, Cecilia Malmström (verving Paavo Väyrynen), Pedro Marset Campos, Emilio Menéndez del Valle, Philippe Morillon, Pasqualina Napolitano, Raimon Obiols i Germà, Arie M. Oostlander, Reino Kalervo Paasilinna (verving Mário Soares), Hans-Gert Poettering, Jacques F. Poos, Luís Queiró, Mechtild Rothe (verving Jan Marinus Wiersma), Lennart Sacrédeus (verving Jacques Santer), Tokia Saïfi (verving Highes Martin), Jannis Sakellariou, Jürgen Schröder, Francesco Enrico Speroni, Ioannis Souladakis, Ursula Stenzel, Hannes Swoboda, Freddy Thielemans, Gary Titley, Geoffrey Van Orden, Matti Wuori en Christos Zacharakis.

Het advies van de Commissie Commissie ontwikkelingssamenwerking is bij dit verslag gevoegd.

Het verslag werd ingediend op 16 oktober 2000.

De termijn voor de indiening van amendementen wordt bekendgemaakt in de ontwerpagenda voor de vergaderperiode waarin het verslag wordt behandeld.

Resolutie van het Europees Parlement over de mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement over "Samenwerking met ACS-landen die bij gewapende conflicten betrokken zijn" (COM(1999) 240 – C5-0115/1999 – 1999/2118(COS))

Het Europees Parlement,

- gezien de mededeling van de Commissie (COM(1999) 240 – C5-0115/1999¹),
- gelet op de nieuwe partnerschapsovereenkomst ACS-EU, die op 23 juni 2000 in Cotonou (Benin) is ondertekend,
- onder verwijzing naar de vier overeenkomsten van Lomé van 1975, 1980, 1985 en 1989,
- gelet op artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie over samenhang in het externe optreden van de Unie en artikel 11 over de doelstellingen van het gemeenschappelijk buitenlands- en veiligheidsbeleid,
- gelet op artikel 177 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap over het beleid op het gebied van ontwikkelingssamenwerking en artikel 300 van het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap over het sluiten van verdragen en akkoorden,
- gelet op artikel 366 bis van de IVE Overeenkomst van Lomé over de procedure voor het opschorten van steun aan een bepaald ACS-land in samenhang met artikel 5 van de IVE Overeenkomst van Lomé over de fundamentele elementen voor EU-ACS-samenwerking, en gelet op de respectieve corresponderende artikelen 96 en 97, en 9 en 10 van de nieuwe overeenkomst van Cotonou,
- gelet op het besluit van de Raad van 20 oktober 1997 betreffende de uitvoering van Gemeenschappelijk Standpunt 97/356/GBVB over preventie en oplossing van conflicten in Afrika,
- onder verwijzing naar de resoluties van de Paritaire Vergadering ACS-EU, met name de resolutie over de toekomstige betrekkingen tussen de ACS-landen en de EU, die op de 30ste zitting in Abuja (Nigeria) op 23 maart 2000 zijn aangenomen,
- gezien de conclusies van de Raad algemene zaken van 22 mei 2000, met name over conflicten in Afrika,
- gezien de mededeling van de Commissie (COM (1998) 146) over democratisering, rechtsstaat, eerbiediging van de mensenrechten en een behoorlijk bestuur: de inzet van het nieuwe partnerschap tussen de Europese Unie en de ACS,
- gelet op het Handvest van de Verenigde Naties en de ontwikkelingsdoelstellingen en

¹ Nog niet gepubliceerd.

- principes waarover op diverse VN-conferenties een akkoord is bereikt,
- gezien het EU-programma inzake de preventie en bestrijding van de illegale handel in conventionele wapens (door de Raad vastgesteld op 26 juli 1997), de EU-gedragscode op het gebied van wapenuitvoer (vastgesteld op 8 juni 1998), het gemeenschappelijk optreden inzake de bijdrage van de Europese Unie aan de bestrijding van de destabiliserende accumulatie en verspreiding van handvuurwapens en lichte wapens (aangenomen op 17 december 1998) en de kaderovereenkomst tussen de zes grootste wapenproducerende EU-lidstaten inzake de export van in coproductie vervaardigde wapens (ondertekend op 27 augustus 2000),
 - gezien het verslag van de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid en het advies van de Commissie ontwikkelingssamenwerking (A5-0296/2000),
- A. overwegende dat de gewapende conflicten in ACS-landen, met name in Afrika, de laatste jaren spectaculair in aantal, omvang en intensiteit zijn toegenomen, met als gevolg dat de schaarse middelen aan de bevordering van de ontwikkeling worden onttrokken en voor de oorlogsinspanningen worden ingezet, wat anarchie teweegbrengt en onnoemlijk leed veroorzaakt onder de getroffen bevolking, maar ook indirect zijn weerslag heeft op de EU-lidstaten in de vorm van vluchtelingenstromen, clandestiene immigratie, terrorisme en georganiseerde misdaad,
 - B. overwegende dat de escalatie van de crisis in Kongo tot een regionaal gewapend conflict waarin landen van Centraal, Oostelijk en Zuidelijk Afrika verwickeld zijn, de oorlog tussen Ethiopië en Eritrea en de destabiliserende interne conflicten in Angola, Sierra Leone, Soedan en Somalië nopen tot een heroverweging van de EU-samenwerking met ACS-landen die in een gewapend conflict verwickeld zijn ten einde te voorkomen dat geldmiddelen voor militaire doeleinden worden misbruikt,
 - C. overwegende dat de EU de stabiliteit en de vrede in de ACS-landen wil bevorderen, daar instabiliteit en onveiligheid de belangrijkste obstakels zijn voor de ontwikkeling en de strijd tegen de armoede, die op hun beurt de beste waarborg voor vrede vormen,
 - D. overwegende dat de bevordering van de mensenrechten in de Verdragen is vastgelegd als een van de prioritaire doelstellingen van het buitenlands beleid van de EU en voorop dient te staan bij het beleid inzake samenwerking met derde landen,
 - E. overwegende dat de Europese Unie voor tal van ACS-landen verreweg de grootste donor is, maar bij het oplossen van conflicten haar daaruit voortvloeiende politieke gewicht niet in de schaal legt, noch in het IMF en de Wereldbank, noch in de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering van de VN,
 - F. overwegende dat de verwisselbaarheid van financiële en andere vormen van ongespecificeerde hulpverlening in landen die in oorlog zijn, het gebruik van dit soort hulp (of van middelen die daardoor op sociaal gebied worden bespaard) voor militaire doeleinden en zo de verlenging van conflicten in de hand werkt,
 - G. overwegende dat de EU - op basis van artikel 11 van de partnerschapsovereenkomst van Cotonou - een bijzondere verantwoordelijkheid, zelfs een politieke plicht heeft om de

ACS-landen te helpen bij het vinden van een vreedzame oplossing voor hun onderlinge conflicten,

- H. overwegende dat de EU tegenover de armen in de ACS-landen en de Europese belastingbetaler tot plicht heeft ervoor te zorgen dat de EU-gelden worden gebruikt in overeenstemming met de beginselen en doelstellingen van de Overeenkomst van Lomé en de nieuwe ACS-EU-partnerschapsovereenkomst en overeenkomstig de doelstellingen van het extern beleid, zoals bepaald in de verdragen van de Europese Unie,
- I. overwegende dat conflicten vaak worden veroorzaakt en/of worden verergerd door het ontbreken van democratie, inefficiënte en corrupte regeringsstructuren, politieke instabiliteit, het niet eerbiedigen van de mensenrechten of de rechten van minderheden, de snelle bevolkingsaanwas, de verloedering van het milieu en slecht beheer en/of distributie van de (natuurlijke) rijkdommen,
- J. overwegende dat conflicten escaleren door de toenemende illegale wapenhandel, de proliferatie van kleine wapens en het inzetten van kindsoldaten en huurlingenlegers,
- K. overwegende dat de dringende noodzaak om op crises te reageren de Europese Unie niet mag afleiden van haar primaire taak om aan conflictpreventie te doen door de oorzaken van conflicten bij de wortel aan te pakken,
- L. overwegende dat conflictpreventie een geïntegreerde en regionale aanpak vereist, waarbij terzelfdertijd aandacht moet worden besteed aan de sociaal-economische, politieke en veiligheidsaspecten, willen landen kunnen ontsnappen aan de neerwaartse spiraal van onveiligheid en onderontwikkeling,
- M. overwegende dat conflicten in ACS-landen en met name in Afrika steeds vaker een regionale dimensie krijgen, waarbij situaties van onveiligheid van het ene land naar het andere overslaan, buurlanden in het conflict in een bepaald land verwickeld raken of landen elkaar in een derde land bestrijden, wat de solidariteit onder de ACS-landen - de hoeksteen van de Overeenkomst van Lomé en de nieuwe ACS-EU-partnerschapsovereenkomst - ondermijnt,
- N. overwegende dat de Afrikaanse landen als antwoord op regionale crises mogelijkheden hebben verkend om regionale mechanismen voor conflictbeheersing op te zetten zoals de OAE, de IGADD, de SADC en de ECOWAS, die door de EU-lidstaten worden gesteund,
- O. overwegende dat de veelvuldige bemiddelingspogingen van steeds meer actoren, zoals de VN, de EU, regionale organisaties, afzonderlijke landen en ngo's, de doeltreffendheid ervan dreigen te ondergraven doordat de oorlogsvoerende partijen bemiddelaars tegen elkaar kunnen uitspelen,
- P. overwegende dat een goed geïnformeerd en onafhankelijk maatschappelijk middenveld (ngo's, beroepsverenigingen, onafhankelijke media, onderzoeksinstituten, enz.) een cruciale rol kan spelen om de spiraal van geweld te doorbreken door een open debat aan te moedigen en een regering te eisen die beter verantwoording aflegt,
- Q. overwegende dat de EU zeer nauwe betrekkingen onderhoudt met andere landen die ook in gewapende conflicten verwickeld kunnen raken en de EU zich dan ook grondig zou

moeten bezinnen over het indienen van een voorstel voor een globalere strategie,

- R. overwegende dat de EU veruit de belangrijkste donor is in vele ACS-landen, zeker in Centraal-Afrika, maar niet voldoende zijn politiek gewicht gebruikt ten aanzien van het beleid van IMF en Wereldbank in deze landen en ook onvoldoende met één stem spreekt inzake conflictbeheersing in de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering van de VN,
- S. overwegende dat de fungibiliteit van begrotingssteun en andere vormen van ongespecificeerde hulp, de aanwending van deze gelden, of van gelden die aldus uitgespaard worden in de sociale sector, voor militaire uitgaven kan bevorderen in landen die betrokken zijn in conflicten, en dus kan leiden tot het aanslepen van dergelijke conflicten,
 - 1. juicht toe dat de Commissie in haar mededeling erkent dat de EU-samenwerking met ACS-landen die in een gewapend conflict verwickeld zijn, moet worden herzien;
 - 2. verzoekt de Commissie de mededeling daadkrachtiger en actueler te maken door de bepalingen en mechanismen van de nieuwe EU-ACS-partnerschapsovereenkomst erin te verwerken;
 - 3. verzoekt het Franse voorzitterschap, de trojka en de lidstaten de discussie over de EU-samenwerking met ACS-landen die in een gewapend conflict verwickeld zijn, opnieuw op gang te brengen en nieuw leven in te blazen door goedkeuring van de mededeling in vorm van een aanbeveling van de Raad, en door de Commissie te verzoeken met voorstellen te komen voor duidelijke en bindende maatregelen en criteria;
 - 4. beklemtoont de noodzaak om vast te houden aan strenge voorwaarden voor de EU-samenwerking met ACS-landen, door het verlichten van schulden en het verlenen van hulp te koppelen aan goed bestuur, eerbiediging van de mensenrechten, democratie en rechtsstaat en het respect voor de soevereiniteit en de territoriale integriteit van de buurlanden en roept de Raad en de Commissie op op transparante, evenwichtige, proportionele en coherente wijze passende maatregelen te nemen - ook opschorting van de hulp - als aan de voorwaarden niet wordt voldaan;
 - 5. erkent dat een geïntegreerde benadering van prikkels en sancties de beste strategie is om druk uit te oefenen op een derde land; onderstreept dat sancties alleen dienen te worden toegepast in gevallen waar prikkels mislukt zijn en dat men aan gerichte, d.w.z. intelligente sancties de voorkeur moet geven boven botte maatregelen;
 - 6. erkent dat elke situatie verschillend is en dat een aanpak per geval - waarbij het meten met twee maten en willekeur strikt dienen te worden vermeden - moet stoelen op duidelijke, voor alle landen geldende criteria; verzoekt de Commissie en de Raad dergelijke criteria vast te stellen;
 - 7. erkent dat een dergelijke benadering van geval tot geval speciaal moet worden gevolgd ten opzichte van de minst ontwikkelde ACS-partners overeenkomstig deel 5 van de partnerschapsovereenkomst van Cotonou;
 - 8. is ingenomen met het besluit van de Veiligheidsraad van de VN d.d. 5 juli 2000 tot instelling van een embargo op de handel in ruwe diamanten uit Sierra Leone als een eerste

stap, en wenst dat er een internationale overeenkomst komt ter regeling van de diamanthandel en dat er een internationale instelling wordt opgericht om de herkomst en bestemming van diamanten te controleren en te certifiëren;

9. roept de ACS-landen ertoe op meer transparantie te betrachten bij de presentatie van hun defensie- en veiligheidsbudget en verzoekt de Raad en de Commissie een plafond voor militaire uitgaven vast te stellen waarboven niet langer hulp of verlichting van schuld wordt verleend; de instelling van een dergelijk plafond zou moeten gepaard gaan met een doorgedreven toezichtssysteem inzake bewegingen en handel op parallelle markten; dringt tevens aan bij de Raad en de Commissie op een algemeen wapenembargo ten aanzien van de Regio van de Grote Meren;
10. onderstreept dat het verkieslijk is partnerschapsbetrekkingen in stand te houden en discontinuïteit in het beleid te vermijden, wat echter niet mag betekenen dat men blind blijft voor ernstige overtredingen;
11. verzoekt de Raad en de Commissie ter aanvulling de invoering van "slimme" sancties ernstig te overwegen zoals visumweigeringen, bevrozing van tegoeden, beperking van militaire samenwerking (o.a.) de wapenuitvoer of van de handelsbetrekkingen, die veel doeltreffender blijken te zijn omdat zij veeleer op de heersende klasse dan op de gewone burger gericht zijn;
12. dringt er bij de EU-lidstaten op aan om - overeenkomstig de EU-gedragscode voor de uitvoer van wapens - de uitvoer van wapens naar ACS-landen stop te zetten voordat politieke of maatschappelijke spanningen die de dreiging van oorlog in zich bergen, op openlijk geweld uitlopen;
13. wenst een duidelijk onderscheid tussen directe en indirecte hulp en is van mening dat opschorting van de directe samenwerking normaliter niet opschorting van de indirecte samenwerking of van de humanitaire hulp moet betekenen en dat deze laatste moet worden uitgebreid tot alle noodsituaties waarbij aan de veiligheidsvoorwaarden is voldaan en er vaste garanties zijn dat de hulp de getroffen bevolking daadwerkelijk bereikt;
14. verzoekt de Raad en de Commissie te stoppen met het verlenen van niet gespecificeerde budgettaire steun aan landen die in een gewapend conflict verwickeld zijn;
15. dringt erop aan dat in geval van anarchie of het wegvallen van het staatsgezag enkel humanitaire steun en hulp op sociaal gebied wordt verleend via de VN-organisaties, internationale organisaties, NGO's en plaatselijke overheden, alsook aan buurlanden die niet bij het conflict betrokken zijn, maar er toch onder te lijden hebben in de vorm van vluchtelingenstromen, mits een kader voor coherente gecoördineerde hulp tot stand komt tussen ECHO, de VN-agentschappen en de belangrijkste humanitaire NGO's;
16. constateert dat ook bij humanitaire hulpverlening het gevaar bestaat dat deze direct of indirect voor oorlogsdoeleinden wordt misbruikt of niet de burgerbevolking ten goede komt en dat daarom inschakeling van het leger, indien niet absoluut noodzakelijk, dient te worden vermeden; wijst er daarom op dat het van essentieel belang is dat de EU-delegaties alle vormen van hulpverlening aan landen die bij conflicten betrokken zijn, voortdurend en nauwgezet in de gaten houden; acht het daarom van groot belang dat de EU-bureaus ter plaatse de beschikking krijgen over daartoe benodigd kundig personeel;

17. dringt er bij de Raad op aan ervoor te zorgen dat de Eenheid beleidsplanning en vroegtijdige waarschuwing haar taak vervult door meer middelen te besteden voor de ontwikkeling van niet-militaire beleidsopties voor conflictpreventie in ACS-landen; verzoekt de Raad en de Commissie besluitvaardiger op te treden tegen illegale wapenhandel, met name tegen de handel in handvuurwapens en lichte wapens; is van oordeel dat er gemeenschappelijke strategieën moeten worden ontwikkeld voor de bijdrage van de EU tot conflictpreventie en vrede in West-Afrika, de Hoorn van Afrika, het gebied van de Grote Meren en zuidelijk Afrika;
18. doet in dit verband een beroep op de Raad en de Commissie ten volle gebruik te maken van de uitgebreide politieke dialoog als nieuw instrument in de Overeenkomst van Cotonou;
19. verzoekt de Commissie bij het ontstaan van conflictsituaties meer aandacht te besteden en meer financiële hulp te verlenen aan de onafhankelijke media en de onafhankelijke openbare beoordeling van regeringsbeleid en -programma's;
20. dringt er bij de Raad, de Commissie en de lidstaten op aan gemeenschappelijke controle uit te oefenen op tussenpersonen bij de wapenhandel en wapenhandelaars; is van oordeel dat dergelijke personen in hun lidstaat geregistreerd moeten worden en voor elke transactie die zij uitvoeren een vergunning moeten aanvragen; is voorts van mening dat de EU de kandidaatlanden en geassocieerde landen hierbij moet betrekken en hen moet samenwerken met het oog op controle op de export van wapens naar de ACS-landen; is van oordeel dat de EU voorts de financiële en technische steun moet opvoeren voor programma's om de verspreiding van en illegale handel in handvuurwapens in de betrokken gebieden tegen te gaan (b.v. in voorbereiding zijnde programma's in ECOWAS (Economische Gemeenschap van de landen van West-Afrika), de Hoorn van Afrika, het gebied van de Grote Meren en SADC (South African Development Community));
21. is van oordeel dat na de beëindiging van gewapende conflicten ondersteuningsmaatregelen voor zich terugtrekkende troepen nodig kunnen zijn om nadelige gevolgen voor de plaatselijke bevolking, milieu en infrastructuur te voorkomen; is van oordeel dat bij steunverlening voor de demobilisatie van oud-strijders ervoor moet worden gezorgd dat zij in de samenleving worden geherintegreerd; is van mening dat een en ander een duurzame financiering vereist en dat de demobilisatieprogramma's deel moeten uitmaken van programma's voor de economische en maatschappelijke ontwikkeling van het betrokken land en van een programma voor hervorming van het openbare veiligheidswezen, met inbegrip van politie, strijdkrachten en rechterlijke macht;
22. erkent dat de EU en de lidstaten verregaande toezeggingen hebben toegedaan op het gebied van demobilisatie- en reïntegratieprogramma's in ACS-landen, maar beklemtoont dat deze initiatieven moeten worden ingepast in een breder kader van resocialiserings- en reconciliatieprogramma's na een oorlog om het gevaar van destabilisatie door ex-strijders te bezweren;
23. veroordeelt met klem het inzetten van kindsoldaten en verzoekt alle ACS-landen en EU-lidstaten het protocol inzake het verbod van het inzetten van kindsoldaten te ratificeren en op de toepassing ervan toe te zien;
24. verzoekt de EU-lidstaten hun beleid ten aanzien van ACS-landen die in een gewapend

conflict verwickeld zijn, te coördineren en beklemtoont dat opschorting van steun door de EU vergezeld dient te gaan van soortgelijke maatregelen van de zijde van de lidstaten;

25. verzoekt de Raad en de Commissie voor meer samenhang en coördinatie tussen het Lomé-beleidsspoor en het GBVB-beleidsspoor te zorgen, alsook tussen het beleid van de Commissie en de standpunten en maatregelen in het kader van het GBVB, overeenkomstig een gemeenschappelijk algemeen beleidskader;
26. dringt er bij de Commissie op aan de bestaande begrotingscontrolemechanismen te verbeteren om te verhinderen dat fondsen naar oorlogsinspanningen worden afgeleid en concrete voorstellen daartoe in te dienen in samenwerking en/of in coördinatie met de particuliere sector of internationale instanties zoals de instellingen van Bretton Woods, indien de Commissie niet over de nodige expertise beschikt;
27. is van mening dat het economisch beleid in dienst moet staan van ontwikkelingen ter bevordering van de vrede en dat politieke en maatschappelijke implicaties van economische hervormingen voorrang dienen te hebben op economisch rendement op korte termijn, en dringt er daartoe op aan dat de EU haar eigen profiel in de instellingen van Bretton Woods aanscherpt;
28. dringt er bij de Raad en de Commissie op aan stevige garanties van de ACS-landen te verlangen dat EU-gelden niet naar oorlogsinspanningen worden afgeleid, zoals het inbouwen van controlemechanismen in financiële standaardovereenkomsten, en dat hierover overeenstemming wordt bereikt in bilaterale en multilaterale gesprekken via flexibele programmering en een inspectiestelsel, en voorts sancties op te leggen als er duidelijke bewijzen zijn dat gelden oneigenlijk worden gebruikt;
29. is uiterst bezorgd over de veiligheid van hulpverleners en VN-medewerkers in conflictgebieden en het toenemend aantal ontvoeringen en doden onder hen en roept de strijdende partijen op hulpverleners te respecteren en te beschermen en hen in staat te stellen hun humanitair werk ongehinderd te verrichten; benadrukt dat deze bezorgdheid in het bijzonder de behandeling betreft van plaatselijk personeel dat achterblijft nadat hun buitenlandse collegae zijn geëvacueerd;
30. verzoekt de Raad en de Commissie het maatschappelijk middenveld in de ACS-landen te ondersteunen zoals in de nieuwe ACS-EU-partnerschapsovereenkomst is bepaald en om de mogelijkheden te bieden voor de dialoog en structuren die in deze overeenkomst worden genoemd, en de parlementen te helpen bij het verwerven van de nodige expertise om hun positie in het staatsbestel te versterken;
31. dringt aan op een meer prominente rol voor het Europees Parlement in de besluitvorming over opschorting van hulp (in nauwe samenwerking met de relevante EG-delegaties), sancties en andere maatregelen en wenst dat vaker aan het Parlement en de Paritaire Vergadering EU-ACS verslag wordt uitgebracht over de situatie met betrekking tot EU-samenwerking met ACS-landen die in een gewapend conflict verwickeld zijn;
32. verzoekt de Commissie een soortgelijke mededeling te laten uitgaan over niet-ACS-landen die EU-steun ontvangen om een gemeenschappelijk beleidskader goed te keuren naar alle derde partnerlanden toe;

33. verzoekt zijn Voorzitter deze resolutie te doen toekomen aan de Raad en de Commissie, alsmede aan de regeringen en parlementen van de lidstaten en de ACS-landen.

TOELICHTING

1. Inleiding

Van de 34 armste landen ter wereld zijn er op dit ogenblik 20 die ofwel bij een conflict zijn betrokken, ofwel onlangs een conflict te boven zijn gekomen². Van de belangrijkste ACS-landen die tussen 1986 en 1995 EU-hulp ontvingen, zijn er vijf (Ethiopië, Mozambique, Soedan en Oeganda) die betrokken zijn bij ernstige en langdurige oorlogen³.

Gewapende conflicten doen een neerwaartse spiraal ontstaan van menselijke ellende, vernietiging van levens en bestaansmiddelen, belemmering van inspanningen inzake duurzame ontwikkeling en bijdrage tot armoede, hongerdood, ziekte en afbraak van het milieu. Bovendien ondermijnen conflicten tussen ACS-landen de solidariteit binnen de ACS-groep, die de kern vormt van de Overeenkomst van Lomé en de nieuwe ACS-EG-Partnerschapsovereenkomst.

In 1999 presenteerde de Commissie een mededeling over de samenwerking met ACS-landen die bij gewapende conflicten betrokken zijn (COM(1999) 240), zoals verzocht op de vergadering van de EU-ministers van Buitenlandse Zaken in Salzburg in september 1998. Met de escalatie van de Congocrisis tot een regionaal gewapend conflict waarbij landen uit centraal, oostelijk en zuidelijk Afrika waren betrokken, werd het noodzakelijk geacht om de samenwerking van de EU met oorlogvoerende ACS-landen te herzien, teneinde "misbruik van gemeenschapsgelden voor militaire doeleinden te voorkomen en de oproep van de Europese Unie tot vreedzame regeling van dit conflict kracht bij te zetten"⁴.

De herziening heeft betrekking op alle aan de gang zijnde conflicten in ACS-landen, vooral in Afrika, waar "het aantal, de omvang en de intensiteit van de gewapende conflicten de voorbije jaren spectaculair zijn toegenomen"⁵. Wegens de nauwe relatie die is ingesteld door de Overeenkomst van Lomé, werd de EU geacht "een bijzondere verantwoordelijkheid [te hebben] om de ACS-landen bij te staan bij het vinden van vreedzame oplossingen voor hun onderlinge conflicten en ervoor te zorgen dat de aan deze landen beschikbaar gestelde middelen worden gebruikt overeenkomstig de bepalingen van de genoemde overeenkomst en de doelstellingen op het gebied van het buitenlands beleid die in de verdragen van de Europese Unie zijn neergelegd"⁶.

Opgemerkt zij dat sinds de publicatie van de mededeling in 1999 met bepaalde aspecten al rekening is gehouden in de nieuwe ACS-EG-Partnerschapsovereenkomst, ondertekend in Cotonou (Benin) op 23 juni 2000.

2. Samenvatting van de mededeling

² Clare Short, staatssecretaris voor internationale ontwikkeling, "De hervorming van de veiligheidssector en de uitroeiing van de armoede", toespraak in het Centrum voor Defensiestudies, King's College, Londen, 9 maart 1999.

³ Aidan Cox en Antonique Koning, Understanding European Community Aid, Overseas Development Institute, 1997, blz. 48.

⁴ COM(1999) 240, blz. 3.

⁵ COM(1999) 240, blz. 3.

⁶ COM(1999) 240, blz. 3.

De mededeling zet de verschillende maatregelen en beleidsopties uiteen die de EU binnen het huidige institutionele en juridische kader ter beschikking staan om op conflictsituaties een antwoord te bieden. Er wordt op gewezen dat de mededeling geen voorschriften bevat, maar alleen als doel heeft instrumenten aan te reiken en voorstellen te doen die de EU "bij het nemen van besluiten" in overweging kan nemen. Deze besluiten moeten vervolgens voor elk geval afzonderlijk worden genomen. Maatregelen die in het kader van de Overeenkomst van Lomé en de communautaire hulpprogramma's worden voorgesteld omvatten: nieuwe bepalingen over de manier waarop geld beschikbaar wordt gesteld en, in nauwe samenwerking met internationale financiële instellingen, regelmatig terugkerende evaluaties van het gebruik van het geld; voorstellen om onder bepaalde omstandigheden als reactie op het uitbreken van gewapende conflicten ontwikkelingshulp te bevriezen, te verminderen of op te schorten; nieuwe reflectie met betrekking tot de vraag of het dienstig is nieuwe programma's goed te keuren of ten uitvoer te leggen. Humanitaire hulp moet worden verleend in alle gevallen waarin er behoefte aan is en waarin aan de vereiste veiligheidsvoorwaarden is voldaan.

De herziening van de samenwerking met landen die bij gewapende conflicten zijn betrokken moet deel uitmaken van een algemene, maar flexibele en doelgerichte strategie voor de beheersing en oplossing van conflicten in het kader van het gemeenschappelijk buitenlands en veiligheidsbeleid (GBVB). De mededeling bevat algemene richtsnoeren voor beleidsmatige antwoorden in conflictsituaties gaande van het uitbreken, de escalatie of de uitbreiding van een gewapend conflict via de beëindiging van de vijandelijkheden en de ermee gepaard gaande onderhandelingen tot het instorten van het overheidsgezag. Een beroep op de relevante bepalingen van het Handvest van de Verenigde Naties (hoofdstuk VII) behoort tot de mogelijkheden, wanneer de escalatie van gewapende conflicten leidt tot humanitaire rampen of ernstige schendingen van de mensenrechten, bijvoorbeeld etnische zuivering of genocide.

In heel de mededeling wordt de noodzaak voor de EU benadrukt om nauw samen te werken met andere belangrijke spelers als de Verenigde Naties (VN), de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid (OAE), de regionale organisaties en de instellingen van Bretton Woods. Er wordt aangegeven dat, hoewel de EU noodmaatregelen ter beschikking moet hebben om te reageren op situaties waarin men er niet in is geslaagd het conflict te voorkomen, de voorkoming van conflicten in een vroeg stadium net zo belangrijk is. Alle geschikte instrumenten van de Gemeenschap en het GBVB moeten worden aangewend om dit doel te bereiken.

3. Evaluatie van de mededeling

De mededeling heeft betrekking op een uiterst ingewikkelde aangelegenheid, die zowel controversieel is als bijzonder actueel. Het aantal, de omvang en de aard van de recente conflicten, met name in Afrika, zijn reden voor grote bezorgdheid. De Wereldbank raamt dat op dit ogenblik 20 percent van de Afrikaanse bevolking gebukt gaat onder een gewapend conflict en slechts 15 percent in een omgeving leeft die minimaal geschikt wordt geacht voor duurzame groei en ontwikkeling.

Terwijl conflicten in het tijdperk van de Koude Oorlog veeleer van ideologische of politieke aard waren, is de trend dat moderne oorlogen over economie gaan en over de controle over natuurlijke grondstoffen (petroleum, diamant, hout en water). Zij zijn vaak gekenmerkt door een volledige instorting van de rechtsstaat en de ordehandhaving, grote stromen

vluchtelingen, een ongecontroleerd wapenverkeer en ernstige schendingen van de mensenrechten. De rapporteur verwelkomt bijgevolg de mededeling, die diepzinnig, terzake en overtuigend is, en betreurt dat zij meer dan een jaar bij de Raad heeft liggen verkommeren. De Raad moet op basis van dit document dringend duidelijke en bindende maatregelen nemen.

Hoewel de mededeling bedoeld is als een kader voor discussie en een instrument in het besluitvormingsproces, betreurt de rapporteur dat het af en toe te vaag is, weinig vernieuwende voorstellen bevat en niet anticipeert op toekomstige mededelingen. Dit verslag heeft bijgevolg tot doel voorstellen te formuleren om de mededeling daadkrachtiger te maken, door specifieke actieterreinen te suggereren en de Commissie en de Raad te verzoeken over een aantal aspecten concrete maatregelen uit te werken.

4. Aanbevelingen van de rapporteur

In het licht van de onaanvaardbaar hoge defensie-uitgaven in Afrika, die de schaarse middelen voor ontwikkeling afleiden naar de oorlogsinspanning, van de instorting van de rechtsstaat en de ordehandhaving en van de grootschalige schending van de mensenrechten in conflictgebieden, is een kordatere en moedigere houding van de EU tegenover landen die betrokken zijn bij een gewapend conflict, nodig. In haar toespraak tot de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties op 13 januari 2000 noemde Sadako Ogata, de Hoge Commissaris van de Verenigde Naties voor Vluchtelingen, het belangrijkste probleem dat moet worden aangepakt in conflictgebieden in Afrika, de blinde strijd om grondstoffen, het ongecontroleerde wapenverkeer, het gebrek aan mechanismen voor de oplossing van conflicten en de beperkte steun in de periode na een conflict.

De voorstellen van het Parlement zijn gebaseerd op twee stellingen: de behoefte aan een geschikte en juiste besteding van het communautaire geld om te vermijden dat geld wordt aangewend voor oorlogsdoeleinden, en de dringende behoefte een einde te maken aan gewapende conflicten en de spiraal van geweld en onderontwikkeling in de ACS-landen te doorbreken.

Volgens de rapporteur zijn de volgende elementen noodzakelijk:

- a. coherentie en coördinatie van het EU-beleid;
- b. een voorwaardelijk karakter;
- c. duidelijke criteria voor de opschorting van hulp;
- d. meer en beter toezicht op de communautaire uitgaven;
- e. meer betrokkenheid van het Europees Parlement;
- f. meer nadruk op conflictpreventie, -beheersing en -oplossing en op herstel na het conflict;
- g. een duidelijk onderscheid tussen rechtstreekse en onrechtstreekse hulp;
- h. andere elementen:
 - de bescherming en veiligheid van hulpverleners;
 - een soortgelijke beleidsnota voor niet-ACS-landen die EU-hulp ontvangen.

a. Coherentie en coördinatie

Meer nadruk moet worden gelegd op de verbetering van de coherentie en de coördinatie van

het EU-beleid tegenover ACS-landen die bij gewapende conflicten zijn betrokken. Er zijn twee mogelijke benaderingen of "sporen". Het Loméspoor en het spoor van het GBVB. Een grotere coherentie tussen de twee sporen is uiterst wenselijk en hetzelfde geldt voor de coherentie tussen het EU-beleid op deze twee terreinen en het desbetreffende beleid van de lidstaten. De opschorting van hulp door de EU zou gepaard moeten gaan met soortgelijke maatregelen van de lidstaten met betrekking tot hun bilaterale hulp. Het is onverantwoord dat een lidstaat ten aanzien van een bepaald land een bepaald beleid voert en de EU een ander. De mededeling zou de uitwerking kunnen behandelen van gemeenschappelijke "nationale en regionale strategieën" binnen de Eenheid voor beleidsplanning en de vraag hoe deze strategieën de EU-lidstaten kunnen helpen bij de ontwikkeling van hun bilaterale betrekkingen. Het antwoord van de EU aan Ethiopië na het uitbreken van de oorlog illustreert deze problematiek zeer duidelijk: de Commissie en een aantal EU-lidstaten bevroren hun ontwikkelingssamenwerking, terwijl Frankrijk en Italië nieuwe programma's ten uitvoer bleven leggen.

Het is van belang te vermelden dat een groot deel van de militaire hulp aan ACS-landen nog altijd wordt verleend door de voormalige koloniale mogendheden. Deze hulp wordt soms gebruikt als een middel om de nationale invloedssferen te versterken, wat leidt tot spanning tussen EU-lidstaten en verwarrende signalen aan ACS-landen.

De preventie en oplossing van conflicten moeten altijd worden beschouwd in samenhang met het overige bestaande EU-beleid. De mededeling stipt de noodzaak aan het engagement van de EU ten aanzien van de ACS-landen niet alleen te beschouwen op het gebied van de ontwikkelingssamenwerking, maar ook in samenhang met de militaire en economische betrekkingen. Dit aspect is evenwel in het document niet voldoende uitgewerkt. Een specifiek voorbeeld hiervan zou een volgehouden engagement van de EU zijn op het gebied van de hervorming van de veiligheidssector, met inbegrip van capaciteitsopbouw op het gebied van politie.

Ook op het multilaterale niveau moet de EU ervoor dat het bepalen van haar beleid en strategie zoveel mogelijk in coördinatie verloopt met andere belangrijke spelers als de VN, de OAE, regionale organisaties (de Economische Gemeenschap van de Landen van West-Afrika (ECOWAS, Economic community of West-African States), de Gemeenschap voor de ontwikkeling van Zuidelijk Afrika (SADC, South African Development Community)) en de instellingen van Bretton Woods. De stijging van het aantal groepen dat bij de oplossing van conflicten en de totstandbrenging van vrede is betrokken, dreigt te leiden tot inefficiëntie en zelfs een averechtse uitwerking te hebben, doordat de oorlogvoerende partijen spelers tegen elkaar kunnen opzetten. Zo zijn Belgische bilaterale initiatieven in de Democratische Republiek Kongo bijvoorbeeld in strijd met inspanningen van de VN en de OAE in het kader van de vredesakkoorden van Lusaka.

b. Voorwaardelijk karakter

De EU moet in haar samenwerking met de ACS-landen conditionaliteit op de voorgrond zetten. Als aan bepaalde voorwaarden niet is voldaan, moet de EU passende maatregelen nemen, met inbegrip van sancties. Sancties moeten worden toegepast op een transparante, evenwichtige, coherente en proportionele manier. Zij moeten trapsgewijs en geleidelijk worden opgelegd. Er moet een duidelijk verband zijn tussen schuldverlichting en financiële hulp enerzijds en behoorlijk bestuur, eerbiediging van de mensenrechten, democratie en de

rechtsstaat anderzijds. Eerbiediging van deze waarden moet een voorwaarde zijn voor financiële hulp van de EU of schuldverlichting.

De EU moet ook ernstig overwegen voor militaire uitgaven een maximumpercentage van de begroting van de ACS-landen te bepalen, waarboven niet langer hulp of schuldverlichting wordt verleend. De rapporteur is zich bewust van het feit dat er geen algemeen aanvaarde definitie bestaat van "buitensporige" militaire uitgaven. Bovendien zou men kunnen stellen dat bepaalde landen zich moeten kunnen verdedigen tegen buitenlandse aanvallers of terroristische bewegingen, zoals het geval is in Sierra Leone. Men zou ook kunnen stellen dat de ACS-landen, zoals elk ander land, er bezwaar tegen zullen hebben dat hen wordt verteld hoe zij hun uitgaven moeten verdelen. De rapporteur beschouwt dit niettemin als de enige mogelijkheid om op bepaalde situaties met een hoog risicogehalte invloed uit te oefenen.

De EU moet optreden op een kordate manier en ertoe bereid zijn het hele gamma aan beschikbare sancties toe te passen, als dat nodig is: van diplomatieke druk (gezamenlijke verklaringen, gemeenschappelijke standpunten, missies van de trojka, speciale gezantschappen), via "slimme" sancties (bijvoorbeeld de weigering visa af te leveren, de bevrozing van banktegoeden, de beperking van handelsbetrekkingen, de boycot van sportevenementen) tot de vermindering van hulp, de bevrozing of opschorting van specifieke programma's of het hele hulppakket, of embargo's.

De EU moet meer aandacht hebben voor "slimme" sancties: deze zijn bijzonder efficiënt, aangezien zij gericht zijn op een specifieke groep, de heersende elite, en geen onschuldige burgers treffen. Het is een kerngedachte in de reflecties van het Parlement dat de bevolking niet tweemaal het slachtoffer mag zijn, eenmaal doordat zij onder een dictatoriaal bestuur of in staat van oorlog leeft en een tweede maal als gevolg van sancties.

Bij beslissingen over sancties of andere maatregelen moet rekening worden gehouden met de ernst van de situatie, de veiligheidsomstandigheden voor de ontwikkelingshulpverleners, de politieke en sociale gevolgen, met name voor programma's inzake armoedeverlichting, de mate waarin communautaire financiering omwisselbaar is en ook met de administratieve moeilijkheden wanneer hulpprogramma's worden bevroren of opnieuw opgestart.

Het algemene doel moet altijd de bevordering zijn van duurzame partnerschapsbetrekkingen met ACS-landen en het vermijden van een discontinu beleid, dat uiterst onproductief is. Dit mag evenwel geen excuus zijn voor het negeren van onaanvaardbare situaties. De toepassing van het voorwaardelijkheidsconcept vereist een consequente houding en veel moed.

c. De behoefte aan duidelijke criteria voor de opschorting van hulp

Het is duidelijk dat er geen kant en klare scenario's bestaan voor de omgang met landen die bij een gewapend conflict zijn betrokken. Elk geval moet afzonderlijk worden benaderd. Deze benadering moet evenwel gebaseerd zijn op bepaalde duidelijke criteria.

Artikel 96 van de nieuwe ACS-EG-Partnerschapsovereenkomst heeft betrekking op maatregelen die kunnen worden genomen ingeval van schending van de essentiële onderdelen van de samenwerking van de EU met de ACS-landen, namelijk mensenrechten, de rechtsstaat, democratie en behoorlijk bestuur. Het zou nuttig zijn dat de Commissie een lijst opstelt van alle schendingen die zij beschouwt als een inbreuk op deze essentiële onderdelen en van situaties die "bijzonder dringende gevallen" (artikel 96) vormen.

De Commissie is blijkbaar niet van plan zulke criteria te definiëren, aangezien zij verkiest dergelijke "situaties" voor te leggen aan de lidstaten met het oog op een politieke beslissing. Het bestaan van criteria zou de samenwerking tussen de EU en de ACS-landen en het EU-beleid zeker transparanter maken en de beschuldiging voorkomen dat met twee maten wordt gemeten.

Op dit ogenblik wordt ten aanzien van de opschorting van hulp een ad hoc-benadering gevolgd. Vanaf welk moment wordt de schending van mensenrechten of corruptie als voldoende ernstig beschouwd om het opschortingsproces op te starten? Vanaf welk moment zijn de essentiële onderdelen van de Overeenkomst van Lomé geschonden? Op dit ogenblik is er te veel ruimte voor interpretatie, wat leidt tot terughoudendheid met betrekking tot het opstarten van de opschortingsprocedure. In bepaalde gevallen worden in plaats daarvan de facto-maatregelen genomen. Alles wel beschouwd is de situatie hoogst onbevredigend. Op een continent waar mensenrechten op grote en onaanvaardbare schaal worden geschonden, loopt op dit ogenblik maar tegen X landen een opschortingsprocedure. Daarom formuleert het Parlement de aanbeveling dat de Commissie haar standpunt over het vraagstuk van de criteria opnieuw bekijkt, met het oog op een verduidelijking en een verstrenging van de procedures.

d. Beter toezicht op de communautaire uitgaven

Beter en strenger toezicht op de communautaire uitgaven voor ACS-landen die bij een gewapend conflict zijn betrokken is van het grootste belang. Noch tegenover de getroffen bevolking, noch tegenover de Europese belastingbetaler kan worden verantwoord dat wordt toegestaan dat geld voor hulpverlening wordt aangewend voor oorlogsuitgaven. Indien nodig moeten in het controlebureau van de Commissie meer middelen en meer opgeleid personeel worden ingezet. Als de nodige deskundigheid niet beschikbaar is binnen de Commissie, moet een beroep worden gedaan op de privé-sector. In dit geval formuleert de rapporteur de aanbeveling dat de Commissie en voorstel indient dat op interinstitutioneel niveau kan worden besproken.

Ook hier moet de EU ernaar streven de coördinatie en de samenwerking tussen de EU, de lidstaten en de relevante internationale organisaties, met name de instellingen van Bretton Woods, te optimaliseren.

Naast een strenger toezicht is het ook van belang dat de ACS-landen die bij een gewapend conflict zijn betrokken de stellige verzekering geven dat financiële hulp zal worden

aangewend voor het doel waarvoor het is bestemd en niet op de een of andere manier zal dienen voor de financiering van de oorlog. Een dergelijke verzekering is mogelijk via de invoering van meer controlemechanismen in financiële standaardovereenkomsten of via een open discussie over deze kwestie op bilaterale en multilaterale vergaderingen. Voorts moeten de ACS-landen met betrekking tot hun verantwoordingsplicht tegenover de financiële instellingen van Bretton Woods voor volledige toegang en transparantie zorgen. Als misbruik van geld is bewezen, moet dit onvermijdelijk leiden tot de opschorting van de hulp.

e. De rol van het Europees Parlement

Gelet op de rol van het Europees Parlement als tak van de begrotingsautoriteit en zijn aandeel in de ACS-EU-Paritaire Vergadering, is er een goede reden voor een meer prominente rol voor het Europees Parlement in het besluitvormingsproces inzake de bevrozing of deblokkering van hulp of andere maatregelen die ten aanzien van ACS-landen die betrokken zijn bij een gewapend conflict zijn genomen. Het Parlement moet tevens de mogelijkheid hebben opschortingsprocedures op te starten.

Het Parlement moet bijgevolg meer toegang krijgen tot de rapporten van EU-gezanten of permanente vertegenwoordigers van de EU in ACS-landen die bij een gewapend conflict zijn betrokken. Voorts is het ten zeerste wenselijk dat de Raad en de Commissie bij het Parlement, de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid en de ACS-EU-Paritaire Vergadering vaker verslag uitbrengen over de stand van zaken van de samenwerking tussen de EU en de ACS-landen die bij een gewapend conflict zijn betrokken.

f. Conflictpreventie, -beheersing en –oplossing

De dringende behoefte een antwoord te bieden op crisissen mag de aandacht van de EU niet afleiden van het hoofddoel: werken aan conflictpreventie en systemen voor vroegtijdige waarschuwing. De meeste conflicten maken deel uit van een continuüm en vereisen een antwoord binnen een gemeenschappelijk kader. Met de ACS-landen heeft de EU al een gemeenschappelijk kader in de vorm van de Overeenkomst van Lomé en de nieuwe ACS-EG-Partnerschapsovereenkomst. In het kader van deze overeenkomsten wordt zij regelmatig op de hoogte gebracht van eventuele negatieve ontwikkelingen of risico's van conflicten. Met andere woorden, systemen voor vroegtijdige waarschuwing bestaan. Waar behoefte aan is, is een beter en sneller antwoord op de waarschuwingssignalen in de vorm van aangepaste conflictpreventie, met inbegrip van een aanpak van de diepere oorzaken van de problemen, toezicht op media die haatboodschappen verspreiden en het nemen van alle mogelijke maatregelen om het conflict te deëscalieren. Er is behoefte aan een geïntegreerde en regionale benadering van conflictpreventie, waarbij tegelijk met de sociaal-economische, de politieke en de veiligheidsaspecten van alle betrokken landen rekening wordt gehouden.

Initiatieven inzake conflictpreventie moeten programma's omvatten voor opleiding en armoedeverlichting, de versterking van de civiele maatschappij, capaciteitsopbouw van democratische instellingen en parlementen, een beter toezicht op de internationale illegale wapenhandel en betere regels daarover, in het bijzonder wat de handel in kleine en lichte wapens betreft, de instelling en opleiding van een Afrikaans korps voor vredeshandhaving dat optreedt binnen het kader van de OAE en in nauwe samenwerking met de nieuwe Europese vredesmacht en ook een internationale regeling inzake de inzet van huurlingenlegers en privé-

bewakingsfirma's die bij conflicten zijn betrokken en de uitvoering van het wereldwijd verbod op kindsoldaten en landmijnen.

Als eenmaal geweld is uitgebroken, moet de EU alles doen om te bemiddelen en vreedzame oplossingen te vinden binnen het algemene kader van de VN, de OAE en/of van regionale organisaties. Nuttige initiatieven in verband hiermee kunnen zijn: de samenstelling van een gegevensbank, in nauwe samenwerking met de regionale vredes- en ontwapeningscentra van de VN (UN Regional Centres for Peace and Disarmament); de verzameling van informatie over initiatieven inzake vrede en verzoening en over personen en instellingen die met betrekking tot bepaalde regio's of landen deskundigheid hebben verworven, teneinde de doelmatigheid van vredesinspanningen te optimaliseren en ervoor te zorgen dat verschillende initiatieven geen betrekking hebben op precies hetzelfde doen of onderling in tegenspraak zijn. De Commissie kan worden verzocht een lijst op te stellen van "beste praktijken" voor de omgang met conflicten, aangezien veel kan worden geleerd van in het verleden opgedane ervaring met bemiddeling en beheersing.

Het einde van de vijandigheden moet gepaard gaan met demobiliserings- en herintegratieprogramma's op het einde van de oorlog, aangezien werkloze gedemobiliseerde strijders een ernstige bedreiging kunnen vormen voor vrede en stabiliteit. In Afrika zijn vele voorbeelden van voormalige soldaten die misdadigers worden of zich terugtrekken in een buurland om zich te hergroeperen en zich op een hervatting van de oorlog voor te bereiden. Herintegratieprogramma's moeten daarom gepaard gaan met programma's voor opleiding, de schepping van werkgelegenheid, armoedeverlichting en ook de hervorming van de strijdkrachten, de politie en het gerechtelijk apparaat.

g. Rechtstreekse en onrechtstreekse hulp

De EU moet een duidelijk onderscheid blijven maken tussen rechtstreekse en onrechtstreekse hulp. De opschorting van rechtstreekse samenwerking houdt niet automatische de opschorting in van onrechtstreekse samenwerking of humanitaire hulp via NGO's of VN-organen. Financiële steun voor landen die betrokken zijn bij een gewapend conflict moet worden vermeden wanneer het risico van verduistering van het geld te groot of de transparantie beperkt is. Rechtstreekse financiële steun kan gemakkelijker worden misbruikt dan Stabex/sysmin, Stabex/sysmin gemakkelijker dan hulp per sector via ministeriële departementen en deze laatste gemakkelijker dan projecten en programma's van NGO's. De EU kan er niet streng genoeg op toezien dat niet één euro van het communautaire geld wordt aangewend voor oorlogsvoering of dat de financiële marge die door de EU-hulp wordt gecreëerd, niet gebruikt wordt voor wapens of ander militair materieel.

Anderzijds moet humanitaire hulp worden verleend in alle situaties waar er behoefte aan is, aan de vereiste veiligheidsvoorwaarden is voldaan en stevige waarborgen bestaan dat zij de burgerbevolking ten goede komt. Ingeval van anarchie of de instorting van het overheidsgezag, mag alleen humanitaire hulp en hulp in de sociale sector worden verleend en dit via VN-organen, internationale organisaties en NGO's, of aan buurlanden die niet bij het conflict zijn betrokken, maar die te lijden hebben onder de gevolgen ervan, bijvoorbeeld in de vorm van vluchtelingenstromen.

h. Andere elementen

Niet-ACS-landen die EU-hulp ontvangen

De mededeling heeft alleen betrekking op ACS-landen die bij gewapende conflicten zijn betrokken. Het zou voor de Commissie nuttig zijn een soortgelijke beleidsnota te publiceren over niet-ACS-landen die EU-hulp ontvangen. Hoewel ACS-landen met de EU een bijzondere relatie onderhouden in het kader van de Overeenkomst van Lomé en de hierop gebaseerde regelingen, is er geen reden waarom de EU strenger zou optreden ten aanzien van ACS-landen dan ten aanzien van niet-ACS-landen.

De bescherming en veiligheid van hulpverleners

De moorden op hulpverleners in Burundi en de gijzeling nemen van honderden deelnemers aan de vredeshandhavingsmacht van de VN in Sierra Leone illustreren de gevaren die hulpverleners en het personeel van de VN bij hun werk in conflictgebieden lopen. Het brutale geweld en de totale anarchie in bepaalde delen van het continent plaatsen humanitaire hulpverleners voor een verschrikkelijk dilemma: hun veiligheid of hun plicht de oorlogsslachtoffers te helpen. De EU moet daarom de oorlogvoerende partijen verzoeken hulpverleners alle eerbied te tonen, ze bescherming te bieden en ze in staat te stellen ongehinderd hun humanitaire werk uit te voeren.

5. Conclusie

Het vraagstuk van de samenwerking met de ACS-landen die bij gewapende conflicten zijn betrokken is tegelijk heel ruim en uiterst ingewikkeld. In dit verslag heeft de rapporteur geprobeerd bepaalde elementen te benadrukken waarvan hij vindt dat zij tot de kern van het debat behoren. Het debat is verre van gesloten.

Jammer genoeg kunnen conflicten niet volledig worden uitgeroeid en alle partijen moeten voortgaan met het zoeken naar oplossingen die een antwoord bieden op alle aspecten van conflictsituaties. Dit verslag is bedoeld als een bijdrage tot die zoektocht.

15 september 2000

ADVIES van de Commissie ontwikkelingssamenwerking

aan de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid

inzake de mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement - Samenwerking met ACS-landen die bij gewapende conflicten betrokken zijn
(COM(1999) 240 – C5-0115/1999 – 1999/2118(COS))

Rapporteur voor advies: Nelly Maes

PROCEDUREVERLOOP

De Commissie ontwikkelingssamenwerking benoemde op haar vergadering van 24 november 1999 Nelly Maes tot rapporteur voor advies.

De commissie behandelde het ontwerpadvies op haar vergadering van 12 september 2000.

Op haar vergadering van 13 september 2000 hechtte zij met algemene stemmen haar goedkeuring aan de hierna volgende conclusies.

Bij de stemming waren aanwezig: Margrietus J. van den Berg, ondervoorzitter en waarnemend voorzitter; Nelly Maes, rapporteur voor advies; John Alexander Corrie, Gianfranco Dell'Alba, Niranjana Deva, Concepció Ferrer (vervangend Generoso Andria), Vitalino Gemelli, Richard Howitt, Karin Junker, Glenys E. Kinnock, Wolfgang Kreissl-Dörfler, Miguel Angel Martínez Martínez, Hans Modrow, Luisa Morgantini (vervangend Yasmine Boudjenah), Hervé Novelli, Didier Rod, Francisca Sauquillo Pérez del Arco, Karin Scheele (vervangend Marie-Arlette Carlotti) en Anders Wijkman (vervangend Pier Ferdinando Casini).

BEKNOPTE MOTIVERING

De Europese Unie en ACS-landen betrokken in gewapende conflicten

Bij haar brief van 20 mei 2000 deed de Commissie aan het Parlement haar mededeling toekomen over samenwerking met ACS-landen in gewapende conflicten. De mededeling werd ingegeven door het escalerend conflict in het gebied van de Grote Meren.

De Commissie kondigde een herziening van de samenwerking met oorlogvoerende landen aan teneinde misbruik van Gemeenschapsgelden voor militaire doeleinden te voorkomen en de vreedzame regeling van conflicten te bevorderen in ACS-landen.

In deze oorlogsgebieden is structurele ontwikkelingssamenwerking onmogelijk terwijl de behoefte eraan toeneemt. Meer en meer is de burgerbevolking, en vrouwen en kinderen eerst, slachtoffer. Vele gewapende conflicten worden door niet-gestructureerde legers uitgevochten, die leven op de kap van de bevolking.

Om al deze redenen moet voorrang gegeven worden aan de inspanningen om gewapende conflicten te beëindigen, rekening houdend met de structurele oorzaken van die conflicten. Het verslag van Johan Van Hecke voor de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid kunnen wij als Commissie ontwikkelingssamenwerking ten volle onderschrijven. Namens de Commissie ontwikkelingssamenwerking stemmen wij ook in met de aanbevelingen, al wensen wij deze nog te preciseren of aan te vullen.

In het kader van de Akkoorden van Lomé werden afspraken gemaakt die ook op de bijzondere verantwoordelijkheid van de EU wijzen. De nieuwe Overeenkomst van Cotonou bevat in haar artikel 11 betreffende "peace building policies, conflict prevention and resolution" een benadering die de hoeksteen kan vormen van een vernieuwde procedure waarbij het dialoogmechanisme essentieel is.

Ook artikel 96 levert essentiële elementen aan voor de procedure in het licht van mensenrechten, democratische principes en het internationaal recht. Het huidige artikel 9 verwijst naar deze principes.

Een nieuwe EU-benadering van gewapende conflicten in de ACS-partnerlanden zal van deze gewijzigde teksten moeten uitgaan en zou tot een nieuwe en permanente dialoog met de ACS-partners moeten leiden.

MAATREGELEN

De Commissie deelt aan het Parlement mee welke maatregelen zij voorstelt om de EU in staat te stellen passend te reageren in conflictsituaties, **dit alles binnen het bestaande institutionele en wettelijke kader.**

Het gaat om maatregelen in het kader van de Akkoorden van Lomé (nu Cotonou) en hulpprogramma's en om maatregelen in verband met het gemeenschappelijk veiligheids- en defensiebeleid (GVDB).

1. De Commissie wil er eerst en vooral voor zorgen dat de middelen van de Gemeenschap niet voor oorlogsdoelen worden aangewend:

- * door betere controle op het gebruik van de middelen,
- * door middelen in gedeelten beschikbaar te stellen,
- * door onderzoek van het gebruik,
- * door begrotingstransparantie te eisen van de begunstigde landen.

Het Parlement betreurt dat een Europese begrotingslijn ter controle op sancties niet langer bestaat.

2. In de mededeling wordt voorgesteld de ontwikkelingshulp te bevriezen, te verminderen of op te schorten in bepaalde omstandigheden:

- * indien financiële middelen kunnen worden gebruikt voor militaire activiteiten of aankoop van wapens,
- * opschorten van hulp krachtens de procedure 366 bis van de Overeenkomst van Lomé bij ernstige schendingen van de mensenrechten (art. 96 en 97 Cotonou),
- * in het kader van sancties door de VN opgelegd.

Daarbij moet rekening gehouden worden met de mate van afwendbaarheid van bepaalde fondsen en de politieke en sociale gevolgen die erg uiteenlopend kunnen zijn. Elk geval dient afzonderlijk te worden beoordeeld. Zo moet bij het stopzetten van hulpprogramma's rekening worden gehouden met de dikwijls catastrofale gevolgen voor de bevolking. Juist daarom moet ook land per land bekeken worden hoe de EU behoort te reageren ten aanzien van een land dat in een conflict verwickeld is. De EU moet hiertoe gebruik maken van "smart sanctions".

Dit mag echter niet leiden tot willekeur, arbitrair optreden en favoritisme. Een lijst van sancties moet worden uitgewerkt zodat een meer transparant beleid kan worden gevoerd waarbij verdere marginalisering van de bevolking als bron van nieuwe spanning wordt vermeden.

3. Voorwaardelijkheid van schuldverlichting.

Bepaalde voorwaarden kunnen worden gekoppeld aan een eventuele schuldverlichting, -herschikking of -kwijtschelding. Enkele voorwaarden kunnen zijn:

- * good governance,
- * democratie en waarborging van democratische grondrechten,
- * respect voor de mensenrechten en voor de rechtsstaat,
- * lagere defensie-uitgaven en effectieve vredespromotie.

We gaan ervan uit dat landen betrokken bij gewapende conflicten aan slechts enkele of geen van deze voorwaarden voldoen en bijgevolg geen aanspraak kunnen maken op schuldverlichting.

Evenzeer is de stopzetting van directe budgettaire hulp in geval van een gewapend conflict noodzakelijk om afwending van middelen te voorkomen.

COMMENTAAR

De initiatieven van de Commissie ter verbetering van het toezicht op de middelen die ingevolge de overeenkomst worden uitgekeerd, willen we toejuichen.

Maar het Parlement stelt zich wel vragen over de coherentie van het beleid van de Commissie en van de Raad. Terwijl in september 1998 werd overeengekomen geen budgettaire hulp te verstrekken aan landen in oorlog, werd in maart 2000 door de Commissie toch 110 miljoen euro aan Rwanda verstrekt terwijl dit land aanzienlijke delen van de DRC bezet houdt in weerwil van de Vredesakkoorden van Lusaka.

In de praktijk wordt een politiek van twee maten en twee gewichten toegepast tegenover landen die in een gewapend conflict verwickeld zijn: sommige landen worden bijna onvoorwaardelijk gesteund door EU, IMF e.a., en andere landen krijgen onder strenge voorwaarden enkel toegang tot structurele hulp van de Europese Unie. Dit beïnvloedt soms rechtstreeks de machtsverhoudingen tussen bij éénzelfde conflict betrokken landen.

Ook de bilaterale politiek van de lidstaten wordt meer ingegeven door de eigen politieke en economische belangen dan door de zorg voor vrede, stabiliteit en respect voor de rechten van de mens.

In het kader van een GVDB zouden zeker maatregelen mogelijk zijn, maar de tegenstrijdige belangen van lidstaten maken zo een gecoördineerd beleid meestal onmogelijk.

Een aparte vermelding verdient de wapenexport. De EU zou het toezicht op wapenleveringen aan landen die in een gewapend conflict verwickeld zijn, moeten verbeteren.

De bestaande instrumenten zijn hiertoe niet voldoende.

De illegale handel floreert in weerwil van het EU-programma ter voorkoming ervan. De EU-gedragscode voor de wapenexport blijkt vooral ingegeven door de zorg om de concurrentie tussen wapenleveranciers niet te verstoren. Nochtans wordt telkens weer onderstreept hoe belangrijk het is de uitvoer van wapens naar conflictzones aan banden te leggen.

De maatregelen tegen de diamantsmokkel die wapenhandel financiert, kunnen in dit verband meer zijn dan een doekje voor het bloeden. Ook de aangekondigde discussies en acties voor een gecoördineerd optreden inzake wapenuitvoer zullen door het Parlement met aandacht gevolgd worden (zie nota van de Raad d.d. 28/09/99 inzake wapenuitvoer).

De code is weliswaar niet afdwingbaar, maar getuigt toch van een zeker politiek engagement waarop in de toekomst kan worden verdergebouwd.

REKENING HOUDEN MET DE OORZAKEN

Het optreden van de EU en de internationale instanties bij gewapende conflicten gaat vaak voorbij aan de structurele oorzaken ervan:

1. verslechtering van de levensomstandigheden van de bevolking levert de voedingsbodem voor mobilisatie tegen een identificeerbare vijand;
2. democratische veranderingsprocessen die leiden tot vreedzame machtswisseling zijn vaak afwezig zodat nieuw geweld de enige oplossing lijkt;
3. het verlangen naar controle op en toegang tot de natuurlijke rijkdommen;
4. ecologische crises tengevolge van economische processen.

Vaak bestaat een samenhang tussen deze structurele oorzaken en de rol van de geïndustrialiseerde landen. De maatregelen tot liberalisering van de economie leiden vaak tot sociale problemen. Westerse belangen inzake grondstoffen leiden tot inmenging in de politieke verhoudingen, tot bewapening van bepaalde facties.

In de conflictpreventie en in het streven naar beëindigen van de conflicten moet de EU terdege rekening houden met haar eigen aandeel.

TOT SLOT

Wij vragen ons niet alleen af of de middelen volgens de overeenkomst gebruikt werden, maar ook of de beschikbaar gestelde middelen voldoende aangepast zijn.

1. Ondanks de hoge bedragen die zij aan ontwikkelingssamenwerking besteedt, menen wij dat de inspanningen van de EU onvoldoende zijn. De Unie slaagt er niet in voldoende gewicht in de schaal te werpen om gewapende conflicten te helpen voorkomen of te stoppen en vredesprocessen in goede banen te leiden. Ze was weinig succesvol in het vinden van vreedzame oplossingen voor onderlinge conflicten (zie Congo, Ethiopië/Eritrea, Sierra Leone, enz.).
2. De lidstaten baseren hun houding, geval per geval, eerder op de eigen strategische en economische overwegingen dan op internationale overeenkomsten zoals de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens. Bovendien worden geen objectieve maatstaven gehanteerd.
3. De Commissie zelf gaat op dit terrein op onsamenhangende wijze te werk.
4. De complexiteit van de gewapende conflicten en de diepere oorzaken van de malaise wijzen op een gedeelde verantwoordelijkheid van het Westen en de ACS-landen.

CONCLUSIES

De Commissie ontwikkelingssamenwerking verzoekt de Commissie buitenlandse zaken, mensenrechten, gemeenschappelijke veiligheid en defensiebeleid onderstaande suggesties in de goed te keuren ontwerp-resolutie op te nemen (die dienen te worden gezien als amendementen op het ontwerp-verslag van de commissie ten principale (verslag-Van Hecke):

- gezien het EU-programma inzake de preventie en bestrijding van de illegale handel in conventionele wapens (door de Raad vastgesteld op 26 juli 1997), de EU-gedragscode op het gebied van wapenuitvoer (vastgesteld op 8 juni 1998), het gemeenschappelijk optreden inzake de bijdrage van de Europese Unie aan de bestrijding van de

destabiliserende accumulatie en verspreiding van handvuurwapens en lichte wapens (aangenomen op 17 december 1998) *en de kaderovereenkomst tussen de zes grootste wapenproducerende EU-lidstaten inzake de export van in coproductie vervaardigde wapens (ondertekend op 27 augustus 2000)*, (vervangt Van Hecke, 12de streepje)

- A. overwegende dat de bevordering van de mensenrechten in de Verdragen is vastgelegd als een van de prioritaire doelstellingen van het buitenlands beleid van de EU en voorop dient te staan bij het beleid inzake samenwerking met derde landen, **(vervangt Van Hecke D)**
- B. overwegende dat de Europese Unie voor tal van ACS-landen verreweg de grootste donor is, maar bij het oplossen van conflicten haar daaruit voortvloeiende politieke gewicht niet in de schaal legt, noch in het IMF en de Wereldbank, noch in de Veiligheidsraad en de Algemene Vergadering van de VN, **(Van Hecke D bis nieuw)**
- C. overwegende dat de verwisselbaarheid van financiële en andere vormen van ongespecificeerde hulpverlening in landen die in oorlog zijn, het gebruik van dit soort hulp (of van middelen die daardoor op sociaal gebied worden bespaard) voor militaire doeleinden en zo de verlenging van conflicten in de hand werkt, **(Van Hecke D ter nieuw)**
1. verzoekt het Franse voorzitterschap, de trojka en de lidstaten de discussie over de EU-samenwerking met ACS-landen die in een gewapend conflict verwickeld zijn, opnieuw op gang te brengen en nieuw leven in te blazen door goedkeuring van de mededeling in vorm van een aanbeveling van de Raad, en door de Commissie te verzoeken met voorstellen te komen voor duidelijke en bindende maatregelen en criteria;**(vervangt Van Hecke 3)**
 2. erkent dat elke situatie verschillend is en dat een aanpak per geval - waarbij het meten met twee maten en willekeur strikt dienen te worden vermeden - moet steunen op duidelijke, voor alle landen geldende criteria; verzoekt de Commissie en de Raad dergelijke criteria vast te stellen; **(vervangt Van Hecke 5)**
 3. is ingenomen met het besluit van de Veiligheidsraad van de VN d.d. 5 juli 2000 tot instelling van een embargo op de handel in ruwe diamanten uit Sierra Leone als een eerste stap, en wenst dat er een internationale overeenkomst komt ter regeling van de diamanthandel en dat er een internationale instelling wordt opgericht om de herkomst en bestemming van diamanten te controleren en te certifiëren; **(Van Hecke 5 bis nieuw)**
 4. dringt erop aan dat in geval van anarchie of het wegvallen van het staatsgezag enkel humanitaire steun en hulp op sociaal gebied dient te worden verleend via de VN-organisaties, internationale organisaties, NGO's *en plaatselijke overheden*, of aan buurlanden die niet bij het conflict betrokken zijn, maar er toch onder te lijden hebben in de vorm van vluchtelingenstromen; **(vervangt Van Hecke 11)**
 5. constateert dat ook bij humanitaire hulpverlening het gevaar bestaat dat deze direct of indirect voor oorlogsdoeleinden wordt misbruikt of niet de burgerbevolking ten goede komt en dat daarom inschakeling van het leger, indien niet absoluut noodzakelijk, dient te worden vermeden; wijst er daarom op dat het van essentieel belang is dat de EU-

delegaties alle vormen van hulpverlening aan landen die bij conflicten betrokken zijn, voortdurend en nauwgezet in de gaten houden; acht het daarom van groot belang dat de EU-bureaus ter plaatse de beschikking krijgen over daartoe benodigd kundig personeel; **(Van Hecke 11 bis nieuw)**

6. dringt er bij de Raad op aan ervoor te zorgen dat de Eenheid beleidsplanning en vroegtijdige waarschuwing haar taak vervult door meer middelen te besteden voor de ontwikkeling van niet-militaire beleidsopties voor conflictpreventie in ACS-landen; verzoekt de Raad en de Commissie besluitvaardiger op te treden tegen illegale wapenhandel, met name tegen de handel in handvuurwapens en lichte wapens; is van oordeel dat er gemeenschappelijke strategieën moeten worden ontwikkeld voor de bijdrage van de EU tot conflictpreventie en vrede in West-Afrika, de Hoorn van Afrika, het gebied van de Grote Meren en zuidelijk Afrika; **(vervangt Van Hecke 12)**
7. doet in dit verband een beroep op de Raad en de Commissie ten volle gebruik te maken van de uitgebreide politieke dialoog als nieuw instrument in de Overeenkomst van Cotonou; **(Van Hecke 12 bis nieuw)**
8. verzoekt de Commissie bij het ontstaan van conflictsituaties meer aandacht te besteden en meer financiële hulp te verlenen aan de onafhankelijke media en de onafhankelijke openbare beoordeling van regeringsbeleid en -programma's; **(Van Hecke 12 ter nieuw)**
9. dringt er bij de Raad, de Commissie en de lidstaten op aan gemeenschappelijke controle uit te oefenen op tussenpersonen bij de wapenhandel en wapenhandelaars; is van oordeel dat dergelijke personen in hun lidstaat geregistreerd moeten worden en voor elke transactie die zij uitvoeren een vergunning moeten aanvragen; is voorts van mening dat de EU de kandidaatlanden en geassocieerde landen hierbij moet betrekken en hen moet samenwerken met het oog op controle op de export van wapens naar de ACS-landen; is van oordeel dat de EU voorts de financiële en technische steun moet opvoeren voor programma's om de verspreiding van en illegale handel in handvuurwapens in de betrokken gebieden tegen te gaan (b.v. in voorbereiding zijnde programma's in ECOWAS (Economische Gemeenschap van de landen van West-Afrika), de Hoorn van Afrika, het gebied van de Grote Meren en SADC (South African Development Community)); **(Van Hecke 12 quater nieuw)**
10. is van oordeel dat na de beëindiging van gewapende conflicten ondersteuningsmaatregelen voor zich terugtrekkende troepen nodig kunnen zijn om nadelige gevolgen voor de plaatselijke bevolking, milieu en infrastructuur te voorkomen; is van oordeel dat bij steunverlening voor de demobilisatie van oud-strijders ervoor moet worden gezorgd dat zij in de samenleving worden geïntegreerd; is van mening dat een en ander een duurzame financiering vereist en dat de demobilisatieprogramma's deel moeten uitmaken van programma's voor de economische en maatschappelijke ontwikkeling van het betrokken land en van een programma voor hervorming van het openbare veiligheidswezen, met inbegrip van politie, strijdkrachten en rechterlijke macht; **(Van Hecke 12 quinquies nieuw)**
11. is van mening dat het economisch beleid in dienst moet staan van ontwikkelingen ter bevordering van de vrede en dat politieke en maatschappelijke implicaties van economische hervormingen voorrang dienen te hebben op economisch rendement op

korte termijn, en dringt er daartoe op aan dat de EU haar eigen profiel in de instellingen van Bretton Woods aanscherpt; **(vervangt Van Hecke 17)**